

СТАТИСТИЧНА ОЦІНКА ДОДАНОЇ ВАРТОСТІ ЗА ПОКАЗНИКАМИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Ю. Ю. Мороз,

*доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри бухгалтерського обліку,
оподаткування та аудиту,*

Житомирський національний агроекологічний університет

Анотація. Досліджено сутність доданої вартості на рівні підприємства. Запропоновано порядок трансформації інформаційної бази бухгалтерського обліку щодо фіксування даних про складові доданої вартості. Рекомендовано методику та алгоритм розрахунку показника доданої вартості за даними фінансової звітності.

Аннотация. Исследована сущность добавленной стоимости на уровне предприятия. Предложен порядок трансформации информационной базы бухгалтерского учета относительно фиксирования данных о составляющих добавленной стоимости. Рекомендовано методику и алгоритм расчета показателя добавленной стоимости по данным финансовой отчетности.

Abstract. The essence of the added value at the enterprise level is investigated. The procedure for transforming information base on accounting recording data on the components of value added is proposed. Methods and algorithm for calculating value added according to financial statements are recommended.

Постановка проблеми. В умовах дії ринкових відносин для прийняття управлінських рішень принциповим видається питання вибору основного показника, яким необхідно оцінювати результат роботи підприємства.

Величезне значення вибору індикатора для оцінки господарської діяльності підприємств обумовлюється глобальністю впливу її на всю світову економіку, що підтверджується самим фактом обговорення цієї проблеми на міжнародних самітах. На World Economic Forum в Давосі відмічено: “Смысл нашего предложения – в том, что в основу реформы стандартов аудита, бухгалтерского учета, системы рейтингов должно быть положено возвращение к понятию фундаментальной стоимости активов. То есть оценки того или иного бизнеса должны строиться на его способности генерировать добавленную

стоимость, а не на разного рода субъективных представлениях. На наш взгляд, будущая экономика должна стать экономикой реальных ценностей. Конечно, возникает вопрос – как этого добиться? Это законный вопрос. У меня на него нет ответа. Нужно подумать вместе” [1, с. 136].

Формувати додану вартість зобов'язане кожне підприємство, незалежно від його форми власності, організаційно-правової форми господарювання, виду й обсягів діяльності та місце знаходження. Складові доданої вартості, разом з активами, фінансовими ресурсами, матеріальними та прирівняними до них витратами і доходами належать до найважливіших об'єктів бухгалтерського обліку. Створена додана вартість формує економічний потенціал підприємства, необхідна для підтримання його нормальної життєдіяльності, забезпечення від кризових явищ і несподіванок та визначає стратегічні перспективи розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Упродовж останніх років в іноземній науковій літературі відбувалася дискусія щодо доцільності використання в управлінні підприємством традиційних фінансових показників. Про це в своїх працях писали К. Мерчант, Б. С. Чакраварти, Дж. Деарден, Р. С. Каплан, Д. П. Нортон. В Україні це питання знаходиться в колі інтересів таких дослідників, як О. Терещенко, Ж. Нестеренко, С. Гушко, В. Зарубінський, А. Кузьмін, В. Шевчук, Л. Чернобай, О. Лаврик, Н. Михаліцька, О. Мозенков, Т. Момот. Разом з тим у наукових дослідженнях вищезазначених авторів існують розбіжності щодо порядку розрахунку показника доданої вартості.

Метою дослідження є розробка методики розрахунку доданої вартості за інформаційними ресурсами рахунків бухгалтерського обліку та показниками фінансової звітності на рівні підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Загальноживим показником, який визначає мету підприємства, є фінансовий результат – прибуток. Разом з тим основним макроекономічним показником результатів функціонування економіки в статистиці є додана вартість. Отже, на мікроекономічному рівні основним показником є прибуток, а на макроекономічному – додана вартість. Але якщо держава і її територіальні громади зацікавлені у зростанні доданої вартості, то в цьому має бути зацікавлене і кожне підприємство, тоді інтереси суспільства й окремих суб'єктів господарювання будуть узгодженими та спрямованими на досягнення однієї мети. Економічне зростання залежить від доданої вартості,

яка створюється в економічній системі і формує основу справедливої вартості підприємства та національного багатства територіальних громад і держави. Отже, якщо орієнтуватись на поєднання інтересів суспільства і результатів діяльності окремих підприємств, видається доцільним зробити додану вартість основним показником для оцінки господарської діяльності.

Уперше поняття доданої вартості почали розглядати, досліджуючи ціну продажу, витрати на створення продукту та розрахунок прибутку. Згідно з Оксфордським словником, додана вартість – це сума, на яку збільшується вартість продукту на кожному етапі його виробництва, за винятком початкових витрат. У бухгалтерському словнику під доданою вартістю розуміють приріст вартості, яка створюється в конкретному процесі виробництва товарів, робіт, послуг або ж вартість проданої підприємством продукції за вирахуванням вартості матеріалів, придбаних та використаних для її виробництва. Тобто додана вартість дорівнює виручці, яка включає в себе еквівалент заробітної плати, амортизації, орендної плати, відсотка та прибутку. Економічний тлумачний словник трактує додану вартість як вартість товару за вирахуванням витрат на придбання сировини, матеріалів, напівфабрикатів або самого товару (в торгівлі) і включає на кожному етапі руху товару витрати живої праці з його виготовлення або реалізації й амортизацію засобів виробництва, що використовуються на певній стадії.

Інший підхід до трактування сутності доданої вартості знаходимо у підручниках з економіки, де зазначається, що додана вартість – це різниця між сумою продажів підприємства та сумою, на яку підприємство придбає сировину, матеріали у постачальників або це приріст вартості; це вартість, яку додає підприємство до куплених матеріалів і послуг в процесі виробництва і реалізації продукції; це різниця між загальною виручкою, отриманою від продажу даної продукції, і вартістю ринкових витрат на її виробництво та реалізацію (вартість сировини, матеріалів, палива, енергії і тому подібної проміжної продукції). Згідно з статистичною методикою, додана вартість – це утворені первинні доходи, отримані в процесі виробництва.

У сучасній українській науці додану вартість розглядають переважно як базис оподаткування. Зрозуміло, що це тлумачення пов'язане з фіскальними зобов'язаннями, що, утім, призвело до знецінення і неврахування інших джерел створення доданої вартості. Економічною політикою України не конкретизовані передумови, заходи та механізми створення доданої вартості, як складової економічної політики суб'єкта господарювання. Відповідно, в

Україні суб'єкти формування доданої вартості чітко не детерміновані, як і законодавчо не визначеним є саме поняття доданої вартості.

Проведені дослідження щодо формування складових доданої вартості в системі бухгалтерських рахунків свідчать про відсутність належного підходу до упорядкування необхідної інформації для прийняття ефективних управлінських рішень. Це вимагає розробки теоретичних підходів до вирішення вказаної проблеми та практично орієнтованих рекомендацій щодо їх реалізації. Від того, як організований бухгалтерський облік, як він виконує свої облікові, контрольні і аналітичні функції значною мірою залежить рівень прийнятих управлінських рішень. Організація бухгалтерського обліку доданої вартості – це сукупність дій зі створення цілісної облікової системи, функціонування якої спрямоване на забезпечення інформаційних потреб користувачів щодо складових економічного потенціалу підприємства.

Найважливішим джерелом інформації про формування доданої вартості є господарські операції бухгалтерських рахунків і система показників, що відображається у фінансовій, статистичній і податковій звітності. З огляду на це необхідно здійснити трансформацію рахунків класу 8 “Витрати за елементами” з метою одержання інформації, пов'язаної з доходами, елементами витрат і складовими доданої вартості. Назву 8 класу рахунків “Витрати за елементами” доцільно змінити на “Формування доданої вартості”. Після впровадження наведених пропозицій до 8 класу рахунків “Формування доданої вартості” будуть належати 10 рахунків. Це рахунок 80 “Дохід підприємства”, рахунок 81 “Матеріальні та прирівняні до них витрати”, рахунок 82 “Створений резерв для відновлення необоротних активів”, рахунок 83 “Доходи працівників”, рахунок 84 “Витрати на соціальні заходи”, рахунок 85 “Податкові платежі”, рахунок 86 “Чистий фінансовий результат”, рахунок 87 “Зовнішні безповоротні знаходження і використання активів”, рахунок 88 “Зміна корисності активів” і рахунок 89 “Приріст вартості ділової репутації підприємства”.

Для системного оцінювання діяльності підприємства щодо формування доданої вартості доцільно використовувати інформацію з доповненого Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) розділом V “Формування доданої вартості” (табл. 1, за даними [2]). Для визначення доданої вартості як інтервального показника діяльності підприємства за інформаційними ресурсами бухгалтерського обліку доцільно використовувати алгоритм її розрахунку як суму таких рядків звітності: (2710, 2715, 2720, 2725, 2730, 2735, 2740, 2745).

Розділ V “Формування доданої вартості”
Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) підприємства
(тис. грн)

Показники	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Дохід підприємства	2700	1186576	1003350
Матеріальні та прирівняні до них витрати	2705	645843	513110
Створений резерв для відновлення необоротних активів	2710	59433	46242
Доходи працівників	2715	75715	67142
Витрати на соціальні заходи	2720	25730	22951
Податкові платежі	2725	130008	127330
Чистий фінансовий результат	2730	249847	226575
Зовнішні безповоротні находження і використання активів	2735	5117	3269
Зміна корисності активів	2740	5237	3002
Приріст вартості ділової репутації підприємства	2745	7210	1635
Додана вартість	2750	558297	498146

Інформація, подана в аналізованій фінансовій звітності може бути доцільною для управління підприємством, регіональним розвитком за територіальними громадами і національною економікою в цілому держави, оскільки вона дає змогу встановити, яка величина доданої вартості формується суб'єктами господарської діяльності та яку частку в ній займають окремі складові, порівняти економічний потенціал у динаміці, з'ясувати основні відносні показники щодо доходів і витрат.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Отже, додана вартість як економічна категорія за показниками рахунків бухгалтерського обліку має важливе значення в обґрунтуванні результатів господарської діяльності підприємства. Складові доданої вартості показують результативність господарювання, мотивацію власників, найманих працівників, держави та стан інвестиційно-інноваційної діяльності підприємства. Водночас формування інформаційних ресурсів щодо складових доданої вартості на рахунках бухгалтерського обліку має методичні недоліки. Усунення цих недоліків з аналітичного механізму облікового процесу та вдосконалення окремих його етапів може бути об'єктом подальших наукових розробок і досліджень.

Список використаних джерел

1. Белова І. В. Справедлива вартість – досвід, проблеми та перспективи застосування / І. В. Белова, О. Г. Коренева // Науковий вісник Одеського державного економічного університету. Науки: економіка, політологія, історія. – 2011. – № 21 (146). – С. 128–137.
2. Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) ПАТ “Житомирський маслозавод” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ztm.ho.ua/files/FinZvit_2014.pdf